

Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevä työryhmä

Kahdeksas tapaaminen

Aika: torstai 13.3.2025 klo 13–15

Paikka: Seminarium (OKM, Meritullinkatu 10), Helsinki, ja Teams

Läsnä:

Eeva-Riitta Pirhonen, Minna Polvinen, Pamela Granskog, Aili Johansson, Tommi Karjalainen, Sini Keinonen, My Kirvesniemi, Heli Nederström, Johannes Peltola, Anssi Pirttijärvi ja Mika Puukko, OKM
Kurt Torsell, Juho Helminen, Petra Packalen ja Annika Westerholm, Opetushallitus
Suvi Savolainen, Valtiovarainministeriö
Pia Suvivuo, Sosiaali- ja terveysministeriö
Päivi Kamppi ja Mari Räkköläinen, Karvi
Pauliina Viitamies, OAJ
Irmeli Myllymäki ja Mari Sjöström, Kuntaliitto
Hannu Freund, Kunta- ja hyvinvointialueu työnantajat KT
Annakaisa Tikkinen, Sivistysala ry
Jens Mattfolk, Finlands Svenska Lärarförbund FSL
Barbro Höggström, Espoon kaupunki
Ulrika Lundberg, Pargas stad
Mikko Ripatti, Savonlinnan kaupunki
Janne Varjo Helsingin yliopisto
Siv Sandberg, Åbo Akademi

Pöytäkirja

1. Kokouksen avaaminen ja läsnäolijoiden toteaminen

Ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen avasi kokouksen. Todettiin läsnäolijat. Kokouksen esityslista sekä edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin.

2. Koulumatkat

Opetusneuvos Heli Nederström opetus- ja kulttuuriministeriöstä piti esityksen perusopetuksen koulumatkoista. Perusopetuslain mukaan opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Perusopetuslain 32 § mukaisesti oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13

vuotta, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia. Jos koulumatkaa ei voida järjestää näin säädetyllä tavalla, on oppilaalla perusopetuslain 33 § mukaisesti oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoitoon.

Kotikuntalain mukaiselle kotikunnalle myönnetään rahoitusta valtionosuutena kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 1 §:ssä tarkoitettujen valtionosuustehtävien järjestämiseksi. Lisäksi kunnat ovat voineet tehdä sopimuksia muun muassa koulukuljetuskustannusten korvaamisesta. Opetushallinnon tilastojen mukaan kuljetusetuutta sai vuonna 2024 yhteensä noin 105 000 oppilasta, eli 17,7 prosenttia oppilaista. Majoitettavia oppilaita oli syksyllä 2023 yhteensä 325, joista valtaosa kävi koulua sisäoppilaitosmaista opetusta järjestävissä oppilaitoksissa.

Kuljetusmuodoissa on vaihtelua erikokoisissa kunnissa. Yli 100 000 asukkaan kunnissa tarjotaan useimmiten oppilaille maksuton matkalippu joukkoliikenteeseen, kun taas yleisin kuljetusmuoto alle 100 000 asukkaan kunnissa on kunnan järjestämä linja-autokuljetus. Erityisesti alle 10 000 asukkaan kunnissa käytetään useimmiten taksikuljetuksia. Näissä kunnissa kuljetuskustannukset ovat muihin kuntiin verrattuna erittäin suuret. Kuntaliiton tietojen mukaan vuonna 2022 kunnat käyttivät yhteensä noin 224 miljoonaa euroa esiopetuksen ja perusopetuksen kuljetuskustannuksiin. Kustannuksissa on suurta alueellista vaihtelua ja kulut kuljetettavaa oppilasta kohden ovat nousseet.

Esityksessä käytiin läpi koulukuljetusten haasteita liittyen muun muassa kilpailutusten toteuttamiseen ja liikennöitsijöiden määrän vähenemiseen ja eläköitymiseen. Kouluverkon harventuessa pitenevät välimatkat voivat lisätä koulutuksellista eriarvoisuutta. Huomiona todettiin myös, että vuoden 2024 perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaiden fyysisen toimintakyvyn valtakunnallisen Move!-mittauksen tuloksissa todettiin merkittäviä alueellisia eroja fyysisessä toimintakyvyssä. Tiheimmin asutuilla kaupunkiseuduilla fyysinen toimintakyky oli selkeästi parempaa kuin harvaan asutuilla alueilla. Koko maan tasolla reilulla 38 prosentilla oppilaista fyysinen toimintakyky oli mahdollisesti terveystä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla.

3. Näkökulmia ruotsinkieliseen perusopetukseen/ Perspektiv på svenskspråkig grundläggande utbildning

Erityisasiantuntija Sini Keinonen opetus- ja kulttuuriministeriöstä, johtaja Kurt Torsell Opetushallituksesta, yliopisto-opettaja Siv Sandberg Åbo Akademista, opetuspäällikkö Ulrika Lundberg Paraisten kaupungista ja ombudsman Jens Mattfolk Finlands Svenska Lärarförbund FSL:stä esittelivät ruotsinkielisen perusopetuksen näkökulmia. Kunnat voivat olla joko yksikielisesti ruotsin- tai suomenkielisiä tai kaksikielisiä. Kunta, jossa on sekä suomenkielisiä että ruotsinkielisiä asukkaita, on velvollinen järjestämään esiopetuksen ja perusopetuksen erikseen kumpaakin kieliryhmää varten. Suomessa on 16 ruotsinkielistä kuntaa, jotka kaikki sijaitsevat Ahvenanmaan maakunnassa. Kaksikielisiä kuntia on yhteensä 33 viidessä maakunnassa ja seitsemällä hyvinvointialueella, joista ruotsinkielinen enemmistö on 15 kunnassa. Kaksikielisten kuntien elinvoimaisuus ja väestökehitys ovat suhteellisen suotuisat maan keskiarvoon verrattuna, mutta kuntien välillä on suurta vaihtelua.

Tilastokeskuksen väestöennusteesta puuttuu kielellinen jaottelu, koska äidinkieltä ei ole käytetty tilastollisena muuttujana. Professori Jan Saarelan vuonna 2020 julkaiseman arvion mukaan koko maan ruotsinkielinen väestö kasvaisi vuoteen 2040 mennessä todennäköisesti parilla tuhannella henkilöllä. Ruotsinkielisen

väestön kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa ruotsinkielisten muuttaminen lähes yksinomaan ruotsinkielisillä ja kaksikielisillä alueilla sekä yksilön valinta kielen rekisteröinnissä. Merkittäviä epävarmuustekijöitä ennakoinnissa ovat muuttoliike Ruotsiin ja muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien kotoutuminen ruotsin kielellä.

Ruotsinkielisten koulujen määrä on vähentynyt erityisesti Uudellamaalla ja Pohjanmaalla ja samalla koulujen koko on kasvanut. Maahanmuuttajien integroituminen ruotsin kielellä toimii erityisesti, mikäli kunta on täysin ruotsinkielinen. Maahanmuuttajia ei kuitenkaan aina osata suunnata ruotsinkieliseen koulutukseen.

Ulrika Lundberg kertoi ruotsinkielisestä koulutuksesta kaksikielisessä kunnassa. Paraisten kaupungin oppilaista 62 prosenttia käy ruotsinkielistä koulua ja 38 prosenttia suomenkielistä koulua. Hallinto toimii kahdella kielellä. Saaristo-olosuhteet leimaavat vahvasti toimintaa ja kunnassa on pitkät etäisyydet sekä maitse että meritse. Pieniäkin suomen- ja ruotsinkielisiä kouluyksiköitä ylläpidetään etäisyyksien vuoksi eikä koulujen yhdistäminen ole mahdollista jyrkästi laskevista oppilasmääristä huolimatta. Palvelujen ylläpitäminen yhtäaikaista kahdella kielellä on taloudellisesti haastavaa. Vuosittaiset kustannukset voivat olla 70 000–80 000 euroa oppilasta kohden pelkästään kuljetuksista. Oppilaille järjestetään arkipäivisin erilaisia majoitusjärjestelyjä, esimerkiksi isäntäperhe tai vuokra-asunto osalle perheestä. Keskeisiä tulevaisuuteen ja laatuun liittyviä kysymyksiä ovat muun muassa, miten turvataan laadukas ruotsinkielinen koulu, pätevän ruotsinkielisen henkilöstön saatavuus ja laadukas ruotsinkielinen opetusmateriaali. Olennaisia kysymyksiä ovat myös mahdollisuus joustaviin järjestelyihin ja etäopetukseen, kuten myös vaikeasti vammaisten oppilaiden opetusjärjestelyjen turvaaminen sekä riittävien ruotsinkielisten opiskeluhoitopalveluiden saatavuus.

FSL:n näkökulmasta lapsia tulisi ohjata aktiivisemmin kotoutumaan ruotsin kielellä, mikä voisi myös osittain vähentää oppilaiden vähenemisen vaikutuksia ruotsinkieliseen koulutukseen. Monissa kunnissa yläkoulun ja lukion yhteistoiminta on erittäin tärkeää opettajien houkuttelevuuden ja ruotsinkielisen opetuksen laadun kannalta. Oppilasmäärien pienentyessä opettajat eivät välttämättä saa enää riittävästi työtunteja. Yhteiset palvelut ja uudet yhteistyötavat perusopetuksen ja myös toisen asteen koulutuksen järjestämisessä voisivat olla osalle kuntia mahdollisuus. FSL vastustaa etäopetusta mahdollisena ratkaisuna oppilasmäärän vähenemisestä aiheutuviin ongelmiin.

Myös ruotsinkielisellä puolella on huono kokonaiskuva opettajien saatavuudesta ja kysynnästä suhteessa tulevaisuuden tarpeisiin. FSL tukee opettajarekisteriä. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa on pulaa erityisopettajista, erityisluokanopettajista sekä ainakin matematiikan, fysiikan ja kemian aineenopettajista. FSL:n näkökulmasta tarvittaisiin paremmat mahdollisuudet rakentaa ruotsinkieliseen opettajantutkintoon lisää aineita, aineyhdistelmiä tai luokanopettaja + erityispedagogiikkaa, jotta voitaisiin turvata kelpoisten opettajien saatavuus. Ruotsin kielellä on liian vähän mahdollisuuksia monimuotoiseen opiskeluun opettajatyön rinnalla.

4. Seuraavan tapaamisen ajankohta (24.4.2025 klo 13–15)

Työryhmän seuraava kokous pidetään 24.4.2025 klo 13–15 hybridikokouksena (OKM, Meritullinkatu 10, kokoushuone Seminarium ja Teams).

5. Muut esille tulevat asiat

Mika Puukko esitteli etäyhteyksiä hyödyntävän kieltenopetuksen järjestämistä koskevan kokeilun toteutuksen tilannetta. Työryhmä näki edellisessä kokouksessa kokeilun toteuttamiseen haasteita. Ministeriössä ollaan nopeammin toteutettavana toimenpiteenä käynnistämässä arviointityö etäyhteyksiä hyödyntävästä kielten ja vähemmistöuskontojen opetuksesta, jolla voidaan edistää työryhmälle annettua tehtävää. Tarkoituksena on koota arviointiin erityisesti sellaisia opetuksen järjestäjiä, joilla on jo kokemusta etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta ja/tai haluavat olla mukana sitä kehittämässä. Aihetta esitellään tarkemmin seuraavassa kokouksessa 24.4.2025.

6. Kokouksen päättäminen

Ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen päätti kokouksen klo 15.